

Cilt: 6, Sayı: AGP Özel Sayısı, Ekim 2018 / Volume: 6, Issue: AGP Special Issue , October 2018

**İLKÖĞRETİMİN İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN ANA-BABADAN
ALGILADIĞI PSİKOLOJİK KONTROLÜN KENDİNİ BELİRLEME
DÜZEYİ VE SOSYAL GİRİŞKENLİKLE İLİŞKİSİ¹**

The Relationship Between Psychological Control, Self-Determination and
Assertiveness Type

Yeliz KINDAP TEPE²
Betül DELİSER³
Gülnur KUZAN⁴
Rabia İSLAMOĞLU⁵

ÖZ

Kendini belirleme bireyin eylemlerini başlatması, sürdürmesi, sonlandırması ve davranışlarını kendi iradesiyle düzenleyebilmesi olarak tanımlanmaktadır. Son yıllarda kendini belirlemenin ergen gelişimi üzerindeki olumlu etkisi sıklıkla incelenmektedir. Ancak ebeveynlerden algıladığı psikolojik kontrol, kendini belirleme düzeyi ve ergenin farklı alanlardaki girişkenliği arasındaki ilişkiyi incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırmada öğrencilerin anne babadan algıladığı psikolojik kontrolün, kendini belirleme ve kişilerarası ilişkilere katılım, yetişkinlerle ilişkilere katılım ve sosyal gruba katılım girişkenlik tipleriyle ilişkisi incelenecektir. Araştırma örneklemini, Sivas ilinde ilköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören 126'sı (%47.9) kadın ve 137'si (%52.1) erkek olmak üzere toplamda 263 kişi oluşturmuştur. Katılımcıların yaş ortalaması 11.29'dur ($S = 10.81$, ranj = 9-13). Veri toplama araçları olarak, Psikolojik Kontrol Ölçeği, Kendini Belirleme Ölçeği ve Ergenin Sosyal Girişkenliği Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucunda ergenin kişilerarası ilişkilere katılımını ve sosyal gruba katılımını annenin eğitim düzeyi ve

¹ Oral presentation at 11th International AGP Conference on Humanities and Social Sciences. Malta

² Dr. Öğretim Üyesi Yeliz KINDAP TEPE, Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Türkiye, e-posta: yelizkindap@gmail.com telefon: 0532 490 18 27

³Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü lisans öğrencisi, Betull-58@hotmail.com

⁴Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü lisans öğrencisi, glnrkzn45@hotmail.com

⁵Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü lisans öğrencisi, rbslmg1@gmail.com

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

ergenin kendini belirleme düzeyinin pozitif yönde; ana babanın psikolojik kontrolünün (saymazlık) ve ergenin yaşının negatif yönde yordadığı; buna karşı yetişkinlerle iletişime katılımını ergenin yaşının negatif yönde, anne eğitim düzeyinin ise pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Sonuçta ergenin ana babadan algıladığı psikolojik kontrolün ergenin farklı alanlardaki girişkenliğini zedelediği, kendini belirleme düzeyi yüksek olan ergenlerin farklı alanlardaki girişkenliklerinin arttığı; yine annenin eğitim düzeyinin ergenlerin girişkenliğini artırıcı bir unsur olduğu ve ergenin yaşının ergen girişkenliğinde önemli bir belirleyici olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Kontrol, Kendini Belirleme, Girişkenlik Tipleri

ABSTRACT

Self-determination is defined as an individual's ability to start, sustain and end one's actions, and regulate one's behaviors by one's own will. The positive effect of self-determination on adolescent development has been frequently investigated in recent years. Nevertheless, no study that investigates the relationship between the psychological control perceived from parents and the level of self-determination and the assertiveness of adolescents in different areas has been encountered. Therefore, the relationship between the psychological control perceived by students from their parents, and self-determination and participation in interpersonal relations, participation in relations with adults and the participation in the social group with assertiveness types will be investigated in the study. The research sample consists of 263 individuals in total, 126 (47.9%) of whom are female and 137 (52.1%) are male, studying at the second grade of a primary school in Sivas province. The average age of the participants is 11.29 years (SD = 10.81, range = 9-13). The Psychological Control Scale, Self-Determination Scale, and Social Assertiveness of the Adolescent Scale were used as data collection tools. As a result of the hierarchical regression analysis conducted, it was found out that the educational level of the mother and the self-determination level of the adolescent positively predict the participation of the adolescent in interpersonal relations and social group, and the psychological control (disrespect) of parents and the age of the adolescent negatively predict it, while the age of the adolescent negatively predicts the participation in communication with adults, and the educational level of the mother positively predicts it. In conclusion, it was observed that the psychological control perceived by adolescents from their parents harms the assertiveness of adolescents in different areas, the assertiveness of adolescents with the high level of self-determination increases in different areas, and the educational level of the mother is an element that increases the assertiveness of adolescents, and the age of the adolescent is an important determinant in adolescent assertiveness.

Keywords: Psychological Control, Self-Determination, Types of Assertiveness

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

Giriş

Ergenliğin önemli gelişimsel görevlerinden biri olan özerklik Kendini Belirleme Kuramı'nın (KBK) temel ilgi alanlarından biridir. Kurama göre özerklik bireyin eylemlerini başlatması, sürdürmesi, sonlandırması, davranışlarını kendi iradesiyle düzenleyebilmesi; bir başka deyişle, kendi kendini belirleyebilmesi olarak tanımlanmaktadır. Kuramda yaşamın ilk yıllarından itibaren birey için üç temel psikolojik ihtiyaçtan söz edilmektedir. Bunlar; özerklik (autonomy), ilişkisellik (relatedness) ve yeterlik (competence) ihtiyaçlarıdır (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Deci, 2000; Ryan, Deci ve Grolnic, 1995). Özerklik, kişinin benlik tarafından onaylanan ve benlikle bütünlük içinde olan davranışlarını sergileme ihtiyacıdır ve kişinin davranışları başlatma, sürdürme ve son vermeyle ilgili tercih, onay ve irade hissini deneyimlemesi olarak kavramsallaştırılmaktadır (Deci ve Ryan, 2000). Kuramda ele alınan ikinci temel psikolojik ihtiyaç ilişkiselliktir. İlişkisellik ihtiyacı, diğerlerinden algılanan sıcaklık ve bakımın (ilginin) bir sonucu olarak ortaya çıkan genel bir ait olma duygusu olarak tanımlanmaktadır (Baumeister ve Leary, 1995; Deci ve Ryan, 1991). Son ihtiyaç olan yeterlik ise sosyal ve fiziksel dünyayla etkileşiminde bireyin etkili olduğu duygusunu hissetmesi olarak tanımlanmaktadır (Deci, 1975; White, 1959). Anılan üç temel psikolojik ihtiyacın çevre tarafından desteklenmesinin sosyal gelişim, akademik gelişim ve bireyin psikolojik iyi olma haline katkıda bulunduğu öne sürülmektedir (Ryan, 1995; Ryan, Deci ve Grolnic, 1995, sayfa 624). KBK'ya göre sosyal çevre, özellikle de ebeveynler, davranışların kontrollü değil de özerk olarak düzenlenmesini engelleyici ya da iyileştirici bir rol oynayabilmektedir (Deci, Eghrari, Patrick ve Leone, 1994; Grolnick, Deci ve Ryan, 1997). Bu noktada kuram özerkliği destekleyici ve kontrol edici çevre (sosyalizasyon) kavramlarını temel almaktadır. Bu araştırmada özerkliği kontrol edici çevre özelliklerinden biri olarak tanımlanan psikolojik kontrole odaklanılmış, psikolojik kontrolün kendini belirlemeyle ve ergenlik dönemindeki sosyal yeterliğin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilen girişkenlik düzeyiyle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Özerkliği destekleyici çevrenin aksine, kontrol edici çevre bireylerin düşünce, davranış ya da özellikle hislerinin baskı yoluyla kontrol edilmesi olarak tanımlanmaktadır. KBK'yla ilgili yazında ebeveynin psikolojik kontrol, özerkliği kontrol edici çevrenin önemli bir göstergesi olarak ele alınmaktadır (Assorr, Roth ve Deci, 2004; Soenens ve Vansteenkiste, 2005). Psikolojik kontrol "çocuğun duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına duyarlı olmayan, özerklik geliştirmesini ve bağımsızlığını engelleyen sosyalleştirme" olarak tanımlanmaktadır (Barber, 1996, sayfa, 3299). Psikolojik kontrol, ebeveynin kendi amaç ve isteklerinin baskın olduğu, çocuğun kendini ifade etmesini engelleyen, psikolojik ihtiyaçlarına duyarlı olmayan, özerklik geliştirmesine ve bağımsızlığına müdahale eden davranış ve uygulamalar olarak tanımlanmaktadır (Barber ve Harmon, 2002; Pettit, Laird, Dodge, Bates ve Criss, 2001). Çocuğuna psikolojik kontrol uygulayan ebeveynler çocuğun davranışlarını kendi isteklerine göre değiştirmekte, kontrol altında tutmakta ve çocuğun düşüncelerine müdahale ederek kısıtlamaktadır. Bu durum ebeveyn-çocuk ilişkisine zamanla zarar verebilmektedir. Psikolojik kontrol uygulayan ebeveynler çocuğu suçlu hissettirme, mahcup etme ya da sevgiyi esirgeme gibi uygulamalarla çocukta

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

içsel baskı yaratarak onun benliğini ve davranışlarını bu baskının bir sonucu olarak düzenlemesine yol açmaktadır (Assor, Roth ve Deci, 2004; Barber ve ark., 2005b). Dolayısıyla hem ergenlerde hem de çocuklarda ebeveynin uyguladığı psikolojik kontrol içselleştirme ve dışsallaştırma problem davranışları için risk oluşturmaktadır (Barber, 1996; Barber ve Harmon, 2002; Conger, Conger ve Scaramella, 1997; Fuligni ve Eccles, 1993; Goldstein, Davis-Kean ve Eccles, 2005; Soenens, Vansteenkiste, Luyten, Duriez ve Goossens, 2005). Ayrıca psikolojik kontrolün sosyal gelişim üzerindeki doğrudan bozucu etkisi incelenmiş, psikolojik kontrol uygulayan ebeveynlerin çocuklarının yalnızlık düzeyinin yüksek (Soenens, Vansteenkiste, Duriez ve Goossens, 2006a); akrandan algıladığı sosyal desteğin düşük olduğu gösterilmiştir (Karavasiliş, Doyle ve Markiewicz, 2003). Psikolojik kontrolün girişkenlikle ilişkisini ele alan araştırmalar incelendiğinde ana babadan psikolojik algılanan psikolojik kontrolün ergenlerin girişkenliğini engellediği gösterilmiştir (Barber ve Erickson, 2001; Kindap, 2011).

Sosyal yeterlilik, uyarlanabilir, sağlıklı ve üretken sosyal işlevselliğin göstergesi olarak düşünülen toplumsal davranışların sayısız biçimini kapsayan geniş bir terimdir. Sosyal olarak yetkin ergenler, diğer yandan, sosyal dünyalarıyla ilgilenen, sosyal sorumluluk bilincine sahip, sosyal sorumluluk taşıyan, sosyal davranan, dost canlısı, başkalarının işini kolaylaştıran, kendini belirleyen ve kişisel hedeflerini başkalarının hedefleriyle dengelemeyi öğrenenler kişilerdir (Baumrind, 1978; Crockenberg, Jackson ve Langrock, 1996; Garmezy, 1971; McGhee ve Williams, 1991; Pandina, Labouvie, Johnson ve Raskin White, 1990). Araştırmalarda ergenlikteki sosyal yeterliliğin iki özel boyutuna odaklanmaktadır; bu iki boyut da ergenlerin sosyal etkileşimi başlatma yani girişkenlik düzeyinin derecesini belirtmektedir. İlk olarak, çalışmalarda ev dışındaki akranlar ve yetişkinlerle olan kişilerarası ilişkilerdeki girişkenlik ele alınmaktadır. Diğer bir deyişle, ergenlerin diğer bireylerle ne ölçüde sosyal etkileşimde buldukları ve bu etkileşimleri ne ölçüde sürdürdükleri incelenmektedir. Dolayısıyla kişilerarası ilişkilerdeki bu tür girişkenlikler ergenlerin sosyal yeterliliğinin ölçülmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır (bkz., Bartle-Haring ve Sabatelli, 1997; Levenson ve Gottman, 1978; Scheier ve Botvin, 1998; Schneider ve Younger, 1996). İkinci olarak araştırmalarda grup içi etkileşimlerdeki girişkenlik düzeyi, özellikle okul temelli grup faaliyetlerine katılım derecesi incelenmektedir. Resmi sosyal organizasyonlara katılım da ergen sosyal yeterliliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (bkz., Chung ve Elias, 1996; Crockenberg ve ark., 1996).

Ergen sosyal yeterliliğine odaklanmanın insan gelişimini ve işleyişini anlamada önemli olmasının çeşitli nedenleri vardır. Çocukların ergenliğe doğru ilerledikçe ve çocukluklarının çoğunlukla aile bağlamı, akranlarıyla sosyal paylaşım ağlarında ve topluluk ve okul ortamlarında etkileşimi kapsayacak şekilde genişlediğinden, genellikle daha sık ve daha uzun sürelerle sosyal ağlara maruz kalırlar. Bu yeni toplumsal zorlukların başarıyla mücadelesi, ergenleri daha sonraki gelişimsel zorlukların üstesinden gelmek için beceri ve güven ile donatabilen ergenlik döneminin önemli bir görevidir (Bartle-Haring ve Sabatelli, 1997; Luthar, 1995). İlgili alanda yapılan araştırmalarla ergenlerin hayatında sosyal yeterliliğin önemi ortaya konmuştur. Örneğin, yapılan araştırmalarda sosyal yeterlilik eksikliği,

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

mutsuzluk, öğrenme gücünü, davranış bozuklukları, dışsallaştırma ve içselleştirme sorunları ve okul performansının düşüklüğü ile ilişkili bulunmuştur (McGhee ve Williams, 1991, Finger ve Silverman, 1966; Levendosky, Okun ve Parker, 1995; Scheier ve Botvin, 1998). Sosyal girişkenlikle ilgili bir diğer konu ise çocuğun girişkenliğinin ebeveynlik uygulamalarıyla ilişkisidir. Yapılan araştırmalarda sosyal girişkenliği yüksek olan ergenlerin ve çocukların ebeveynlerinin güvenli bağlanma özellikleri sergiledikleri (Weinfeld, Ogawa ve Sroufe, 1997) ilişkisel oldukları (Lapsley,Rice ve FitzGerald,1990; Youniss, 1983); düşük duygusal tepkisellik (Bartle-Haring ve Sabatelli, 1991); daha az düşmanlık (O'Connor, Hetherington ve Clingempeel, 1997) tepkilerinde buldukları; destekleyici, yakın ve daha düşük ceza ve kontrol uyguladıkları görülmüştür (Amato, 1989; Maccoby ve Martin, 1983; Rollins ve Thomas, 1979).

Anne tutumlarını reddedici ve aşırı korumacı algılayan çocukların atılganlık düzeyleri düşmekte iken anne tutumlarını duygusal anlamda sıcak algılayan çocukların atılganlık düzeyleri artmaktadır (Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011). Sosyal girişkenlik için önemli bir kavram olan toplumsal katılım; bireylerin kendilerini de ilgilendiren toplumsal konularda sorumluluk alıp söz hakkını kullanabilmesi, gündemden haberdar olması, kendini bulunduğu toplumun bir üyesi olarak görmesi, vatandaşlık hak ve getirilerini kullanabilmesi, seçilen insanlara güven duyması, toplumsal konularda bilgili olması, değerlerine sahip çıkması, öz yeterlik becerilerine sahip olması, toplumsal özel program, projelere dahil olmaları ve karar mekanizmalarını etkilemeleridir (Çok ve Akfırat, 2010). Ülkemizde girişkenlikle ilgili araştırmalar incelendiğinde sıklıkla atılganlığın incelendiği görülmüştür. Yapılan bir araştırmada ilköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin atılganlık puanları sosyal etkinliklere katılıp - katılmama durumuna göre incelenmiş; sosyal etkinliğe katılan öğrencilerin atılganlık puanları, katılmayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Araştırma sonucunda sosyal etkinliğe katılanlar lehinde anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Öğrencilerin atılganlık puanları akademik yönden başarılı olup olmamalarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır (Ateş, 2013). Araştırma bulgularına göre genel olarak, çocuğun algılama biçimi ve sosyal etkinliğe katılıma isteğinin atılganlıkla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Bu araştırmada ilköğretimin ikinci kademe öğrencilerinin ana-babadan algıladığı psikolojik kontrolün, kendini belirleme, kişilerarası ilişkilere katılım, yetişkinlerle ilişkilere katılım ve sosyal gruba katılım girişkenlik tipleri ile arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır: Ergenlerin ana babadan algıladığı psikolojik kontrolü, sosyal girişkenliği ve kendini belirleme düzeyi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır? Ergenlerin ana babadan algıladığı psikolojik kontrol ile kendini belirleme düzeyi ve sosyal girişkenliği arasında ilişki var mıdır? Ergenlerin ana babadan algıladığı psikolojik kontrol ile sosyal girişkenliği arasında ilişkiye kendini belirleme düzeyi aracılık etmekte midir?

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

Yöntem

Örnekleme

Araştırmanın örneklemini Sivas ilinde iki özel bir devlet ilköğretim okulunda ikinci kademedede öğrenim gören ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 126 (%47.9) kadın ve 137 (%52.1) erkek olmak üzere toplam 263 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya Yaş aralığı 9-13 olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin yaş ortalaması 11.29'dur ($S = 10.81$). Öğrencilerin anne eğitim düzeyi incelendiğinde 28'i (%10.9) ilkokul, 31'i (%12.1) ortaokul, 56'sı (% 21.9) lise, 109 (%42.6) üniversite, 32'si (%12.5) lisansüstü olduğu bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi incelendiğinde ise 8'i (%3.1) ilkokul, 26'sı (%10.2) ortaokul, 45'i (%17.7) lise, 133'ü (%52.4) üniversite, 42'si (%16.5) lisansüstü olduğu bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları

Psikolojik Kontrol Ölçeği (Psychological Control Questionnaire). Ebeveynlerin ergen üzerinde uyguladığı psikolojik kontrolü ölçmek amacıyla Barber, Xia, Olsen, Mcneely ve Bose (2012) tarafından gençlerden alınan bilgilerle kültürlerarası olarak geliştirilen 8 maddeden oluşan (örn., “Annem / babam bir birey olarak bana saygı duymaz – konuşmama izin vermez, diğerlerini bana tercih eder”) Psikolojik Kontrol - Saymazlık Ölçeği kullanılmıştır. Orijinal ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları .83 ile .90 arasında değişmektedir (Barber ve ark., 2012). Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Sayıl ve Kındap (2010) tarafından yapılmış, Barber ve arkadaşlarının elde ettiği faktör yapısına benzer ve ağırlıklı olarak kültürlerarası maddelerden oluşan yeni bir boyut elde edilmiştir. Ölçek dört dereceli olarak (1 = annemin/babamın özelliklerine hiç benzemiyor, 4 = annemin/babamın özelliklerine çok benziyor) değerlendirilmektedir. Ölçekten elde edilen yüksek puan anne ya da babanın psikolojik kontrol uygulamalarının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ergen bildirimine göre anne formu için .85, baba formu için .89 olarak bulunmuştur. Bu araştırma kapsamında ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı anne formu için .85, baba formu için .86 olarak bulunmuştur.

Kendini Belirleme Ölçeği (The Self-Determination Scale: SDS). Araştırmada ilköğretim birinci kademedeki çocukların kendini belirleme düzeylerini ölçmek amacıyla Sheldon ve Deci (1996) tarafından kendini belirleme hususundaki bireysel farklılıkları belirlemek amacıyla geliştirilen Kendini Belirleme Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek çocukların kendilik hissini belirleyen “benlik farkındalığı” ve seçimlerini kendi iradeleriyle mi yoksa iradeleri dışında mı yapmış oldukları algısını değerlendiren “algılanan seçim” alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçekte maddeler iki seçenekli olarak yer almakta ve beş derece üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçektir “Ne yapmak istediğime kendim karar veririm” gibi olumlu, “Yaptığım şeyler, çoğu kez benim seçimim olmayan şeylerdir.” Gibi olumsuz maddeler yer almaktadır. Ölçekten alınan puanla kendini belirleme düzeyi doğru orantı gösterir. Farklı örneklemlerde yapılan araştırmalarda ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısının .85 ile .93 arasında değiştiği gösterilmiştir (Sheldon ve ark., 1996). Ölçeğin uyarlama çalışması Kart Ersoy ve Güldü (2008) tarafından

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış olup, ölçeğin her iki alt boyutunun Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .70 olarak bulunmuştur. Bu araştırma kapsamında ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .79 olarak bulunmuştur.

Ergenin Sosyal Girişkenliği Ölçeği (Adolescent Social Initiative).

Araştırmada katılımcıların sosyal girişkenlikleri, Barber ve Erickson (2001) tarafından geliştirilen ölçekle incelenmiştir. Ergenin akranlarıyla, ev dışındaki yetişkinlerle ve grup içindeki sosyal etkileşimlerini belirleyebilmek için kullanılan ölçek, on üç maddeden oluşmakta ve ölçek 5 derece üzerinden değerlendirilmektedir (örnek madde: “Öğretmenlerim ve okulda bulunan diğer yetişkinlerle ders dışı konularda sohbet ederim”; 1- hiç doğru değil, 5- her zaman doğru). Türkçeye uyarlaması Kındap (2011) tarafından yapılan ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Bu araştırma kapsamında Ergenin Sosyal Girişkenliği Ölçeği'nin boyutlarının Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı tüm ölçek için .78, sosyal gruba katılım alt boyutu için .70, kişilerarası ilişkiye katılım alt boyutu için .67, yetişkinlerle ilişkilere katılım alt boyutu için .72'dir.

İşlem

Araştırmanın uygulamaları, okul idaresince uygun bulunan ders saatlerinde öğrencilerle toplu olarak gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere araştırmanın kapsamıyla ve uygulamayla ilgili yönergeler verildikten sonra kimliklerinin gizli kalacağı ve gönüllülüğün esas alındığı belirtilmiştir. Öğrencilerden kişisel bilgi formuna isim ve öğrenci numaralarını belirtmeleri istenmiştir. Uygulama tek oturumda (toplam olarak 15-20 dakika) tamamlanmıştır.

Bulgular

Sosyal Girişkenlik Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

Bu araştırma kapsamında Sosyal Girişkenlik Ölçeğinin faktör yapısı temel bileşenler analiziyle incelenmiş. Özdeğeri 1'den büyük olan dört faktör elde edilmiştir. Bu faktörlerin özdeğerleri sırasıyla 3.60, 1.60, 1.42 ve 1.03 şeklindedir. Dört faktörlü çözümlene dikkate alınarak maddeler varimax rotasyonu kullanılarak 4 faktöre zorlandığında son faktörün faktör analizi sayıltılarını (bir faktörün en yüksek madde faktör yükünün .50'nin altında olmaması, son faktördeki en az ikiden fazlasının çift yük almaması) karşılamadığı görülmüş ve maddelerin üç faktöre zorlanmıştır. Analiz sonucunda orijinal ölçekte kişilerarası ilişkilere girişkenlik (katılım) olarak tanımlanan maddelerin iki ayrı faktörde yük aldıkları görülmüş ve anılan iki faktör Kişilerarası İlişkilere Katılım (KİK) ve Yetişkinlerle İlişkilere Katılım (YİK) olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin madde faktör yükleri Tablo 1'de sunulmaktadır.

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

Tablo 1.

Sosyal Girişkenlik Ölçeğinin Varimax Rotasyonu Sonrası Faktör Örüntüsü

Değişkenler	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 2
	SGK	KİK	YİK
3. Arkadaşlarımla duygularımı ve fikirlerimi paylaşıyorum.	.79	.14	.04
10. Arkadaşıma sevgi ve yakınlık gösteririm.	.79	.19	.03
1. Arkadaşlarımla konuşmaktan ve bir şeyler yapmaktan hoşlanırım.	.69	-.12	.19
8. Anlamadığım bir konu olduğu zaman sınıfta sorular sorarım.	.44	.30	.14
7. Yardıma ihtiyacı olan (okulda bir yer arayan, yol soran, vb.) öğrencilere yardım ederim.	.42	.18	.05
6. Okul yıllığında, gazetesinde, yılsonu gösterilerinde ve ulusal bayramlarda aktif görev alırım.	.14	.81	.10
9. Okuldaki tiyatro, drama ya da bando gibi etkinliklere aktif olarak katılırım.	.12	.76	.06
4. Kulüplere, eğitici kollara ve topluluklara aktif olarak katılırım.	.03	.65	.25
11. Sınıf başkanlığı ya da okul yönetimiyle ilgili öğrenci birliklerinde aktif olarak yer alırım.	.23	.53	.07
13. Öğretmenlerimle ve okulda çalışanlarla rahatça şakalaşırım.	.05	-.02	.80
5. Okulda öğretmenlerim ve diğer çalışanlarla ders dışı konularda sohbet ederim.	.10	.15	.78
2. Okuldaki yetişkinlerle (öğretmenler, hizmetliler, vb.) sohbet ederim.	.05	.29	.74
12. Sınıf içi tartışmalara katılırım.	.29	.10	.43
Özdeğer	3.62	1.60	1.42
Açıklanan Varyans	27.85	12.34	10.91
Alfa Katsayısı	.67	.70	.68

SGK: Sosyal Gruba Katılım, KİK: Kişilerarası İlişkilere Katılım, YİK: Yetişkinlerle İlişkilere Katılım

Cinsiyet Farklılıklarıyla İlgili Analiz Sonuçları

Araştırmada ele alınan değişkenlerde gözlenen cinsiyet farklılıklarını belirleyebilmek için yaşın kontrol edildiği MANCOVA yapılmıştır. Araştırmada ele alınan değişkenleri (Sosyal gruba katılım, kişilerarası ilişkilere katılım, yetişkinlerle ilişkilere katılım, psikolojik kontrol -saymazlık ve kendini belirleme) için yapılan analiz sonucunda ergen cinsiyetinin temel etkisinin anlamlı olmadığı [Wilks' $\lambda = .84$; $F(5, 227) = .85, p < .01, \eta^2 = .05$] ve ergenin yaşının temel etkisinin anlamlı olduğu

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

bulunmuştur [Wilks' $\lambda = .87$; $F(5, 227) = 6.38$, $p < .001$]. Araştırmada ele alınan sosyal gruba katılım, kişilerarası ilişkilere katılım, yetişkinlerle ilişkilere katılım, psikolojik kontrol ve kendini belirleme düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bütün değişkenlerin Pearson Korelasyon Katsayıları, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.

Bütün Değişkenlerin Pearson Korelasyon Katsayıları, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	1	2	3	4	Kadın Ort.(S)	Erkek Ort.(S)
1. Kendini Belirleme	-				3.27 (.71)	3.33 (.70)
2. Psikolojik Kontrol	-.27***	-			1.61 (.53)	1.69 (.52)
3. Sosyal Gruba Katılım	.17***	-.16**	-		3.19 (1.01)	3.03 (.94)
4. Kişilerarası İlişkilere Katılım	.29***	-.18**	.35***	-	4.03 (.76)	3.95 (.69)
5. Yetişkinlerle İlişkilere Katılım	.06	-.01	.32***	.25***	2.63 (1.03)	2.68 (1.00)

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Sosyal Girişkenliğin Yordanmasına İlişkin Analiz Sonuçları

Öğrencilerin ana babadan algılanan psikolojik kontrolün ve kendini belirleme düzeyinin sosyal girişkenlik türlerini yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. I. Tip hatayı önlemek için Bonferroni düzeltmesi yapılmış ve $\alpha = .02$ olarak alınmıştır. Analizlerde regresyon eşitliğine ilk adımda annenin eğitim düzeyi, yaş ve cinsiyet; ikinci adımda ana babadan algılanan psikolojik kontrol; son adımda ise kendini belirleme düzeyi girilmiştir. Tablo 3'de de görülebileceği kişilerarası iletişime katılı ana babadan algılanan psikolojik kontrolün negatif, kendini belirleme düzeyinin pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Sosyal gruba katılımı, ergenin yaşının ve ana babadan algıladığı psikolojik kontrolün negatif yönde; annenin eğitim düzeyinin ve kendin belirleme düzeyinin pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Yetişkinlerle ilişkilere katılımı yaş ve anne eğitim durumunun pozitif yönde yordadığı görülmüştür (bkz., Tablo, 3).

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

Tablo 3. Sosyal Girişkenlik Türlerinin Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	Aşama	Yordayıcı Değişkenler	R	R ²	ΔR ²	ΔF	β	t
Kişilerarası İlişkiye Katılım	1	Cinsiyet	.12	.01	.02	1.15	-.06	-1.01
		Yaş					.11	1.65
		Annenin Durumu Eğitim					.02	.24
	2	Cinsiyet	.19	.04	.02	4.94**	-.06	-.87
		Yaş					.11	1.67
		Annenin Durumu Eğitim					.04	.54
	3	Psikolojik Kontrol					-.15	-2.22**
		Cinsiyet	.32	.11	.07	17.26***	-.07	-1.10
		Yaş					.08	1.67
		Annenin Durumu Eğitim					.04	.59
		Psikolojik Kontrol Kendini Belirleme					-.07	-1.00
							.28	4.16***
Sosyal Gruba Katılım	1	Cinsiyet	.28	.08	.08	6.12***	-.08	-1.25
		Yaş					-.21	-3.18**
		Annenin Durumu Eğitim	.33	.11	.03	7.76**	.15	2.26**
	2	Cinsiyet					-.07	-1.10
		Yaş					-.21	-3.23***
		Annenin Durumu Eğitim					.17	2.65**
	3	Psikolojik Kontrol	.36	.13	.02	5.25**	-.18	-2.78**
		Cinsiyet					-.08	-1.21
		Yaş					-.23	-3.52***
		Annenin Durumu Eğitim					.17	2.69**
		Psikolojik Kontrol Kendini Belirleme					-.13	-2.02
							.15	2.29**
kinle rle İlişki İlerle	1	Cinsiyet	.33	.11	.11	9.49***	-.04	.64
		Yaş					.15	2.41**

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

2	Annenin Durumu	Eğitim	.34	.12	.01	.82	.32	4.97***
	Cinsiyet						-.04	-.57
	Yaş						.15	2.41**
	Annenin Durumu	Eğitim					.32	5.05***
3	Psikolojik Kontrol		.34	.12	.01	.09	-.06	-.91
	Cinsiyet						-.04	-.59
	Yaş						.15	2.34**
	Annenin Durumu	Eğitim					.33	5.04***
	Psikolojik Kontrol						-.05	-.78
	Kendini Belirleme						.02	.29

** $p < .01$, *** $p < .001$.

Psikolojik Kontrol ile Girişkenlik Türleri Arasındaki İlişkide Kendini Belirlemenin Aracı Rolü

Ana babadan algılanan psikolojik kontrol ve girişkenlik türleri arasındaki ilişkide kendini belirlemenin aracı rolü bir dizi hiyerarşik regresyon analiziyle incelenmiştir. Analizde Baron ve Kenny'nin (1986) ileri sürdüğü ölçütler temel alınmıştır. Beta değerlerindeki azalmanın anlamlılığı Sobel testiyle değerlendirilmiştir (Sobel, 1982). Kriterler dikkate alındığında psikolojik kontrol ile kişilerarası ilişkilere katılım ve sosyal gruba katılım arasındaki ilişkide kendini belirlemenin aracı rolünün incelenebileceği görülmüştür (bkz. Tablo 2). Kişilerarası ilişkilere katılım için yapılan bir dizi hiyerarşik regresyon analizi sonucunda, aracı değişken olan kendini belirleme analize dahil edilmesiyle yordayıcı değişken olan ana babadan algılanan psikolojik kontrolün beta değerinde (-.15'en $p < .01$, -.07'ye $p > .05$) anlamlı bir düşme gözlenmiştir ($Z = -3.22$, $p < .001$). Benzer şekilde sosyal gruba katılım için yapılan analiz sonucunda aracı değişken olan kendini belirlemenin analize dahil edilmesiyle yordayıcı değişken olan psikolojik kontrolün beta değerinde (-.18'den $p < .01$, -.13'e $p > .05$) anlamlı bir düşme gözlenmiştir ($Z = -2.49$, $p < .01$). Sonuçta ana babadan algılanan psikolojik kontrol ile kişilerarası ilişkilere katılım ve sosyal gruba katılım arasındaki ilişkiye kendini belirleme düzeyinin aracılık ettiği bulunmuştur.

Tartışma

Araştırmada, ergenlerin ebeveynleri, arkadaşları, akranları, aile dışındaki bireylerle kişiler arası ilişkilerinin nasıl olduğu ve bu ilişkilere olumsuz bir ebeveynlik uygulaması olan anne babadan algılanan psikolojik kontrolün ve kendini belirleme düzeyinin katkısının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan sorular aşağıda sırasıyla değerlendirilmiştir. Öncelikle araştırmada ele alınan değişkenlerin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı değerlendirilmiştir.

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

Araştırmada ele alınan sosyal gruba katılım, kişilerarası ilişkilere katılım, yetişkinlerle ilişkilere katılım, psikolojik kontrol ve kendini belirleme düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ergenin kendini belirleme düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmaması, Kendini Belirleme Kuramının özerklik ihtiyacını evrensel olduğu yaşa, cinsiyete ve kültüre göre farklılaşmadığı görüşüyle tutarlık göstermektedir (Deci ve Ryan, 2000). Ergenlerin ana babasından algıladığı psikolojik kontrolünün cinsiyete göre farklılaşmaması bu alandaki yapılan bazı araştırma bulgularını desteklemektedir (örn., Shek, 2007). Ancak bu konuda tersi bulgular da söz konusudur. Örneğin yapılan bir araştırmada erkeklerin babadan algıladığı psikolojik kontrolün kadınlardan yüksek olduğu; anneden algılanan kontrolde ise cinsiyete göre bir farklılaşmadığı bulunmuştur (Rogers ve ark., 2003). Bu araştırmada elde edilen durumun anne ve babanın psikolojik kontrolünün birlikte değerlendirilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim ülkemizde yapılan ve anne baba için ayrı ayrı psikolojik kontrolün değerlendirildiği araştırmalarda cinsiyete göre farklı sonuçların elde edildiği bilinmektedir (Kındap, 2011; Kındap ve Sayıl, 2012). Olası bir diğer açıklama ise örneklemedeki ergenlerin (yarısının anne baba eğitiminin üniversite mezunu) anne babalarının eğitim düzeyinin yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim eğitim seviyesi arttıkça ebeveynin psikolojik kontrol uygulamasının azaldığı bilinmektedir (Sayıl ve ark., 2012). Ailenin gelirindeki yetersizlik veya gelirdeki düşüşler olumlu ana babalık davranışlarını azaltmakta, katı disiplin ya da fiziksel ceza davranışlarını arttırmaktadır (Conger, Patterson ve Ge, 1995; McLoyd, 1990). McLeod ve Shanahan (1993) yaptıkları araştırmada, ebeveynlerin çocuklarına sıcak davranma, destekleyici olma gibi ana baba davranışları göstermelerinde ekonomik sıkıntının engelleyici bir faktör olduğunu saptamışlardır. Yüksek sosyoekonomik düzeydeki anneler, düşük sosyoekonomik düzeydeki annelere göre çocuklarına yeterli ve gerekli sözel ve duygusal yakınlığı göstermekte ve çocuğa aile içinde söz hakkı tanıyarak hoşgörülü davranmaktadır. (Hart ve Risley, 1995; Kelly, Sanchez- Hucies ve Walker, 1993).

Sosyal girişkenliğin cinsiyete göre farklılaşmaması her iki cinsiyete özellikle de eğitilmiş ailelerde benzer özerklik ve girişkenlik alanının sağlanmasıyla açıklanabilir. Uluslar arası (Harwood, Schoelmerich, Ventura-Cook, Schulze ve Wilson 1996; Luster, Rhoades ve Haas, 1989; Tudge ve ark., 1999) ve ulusal (İmamoğlu, 1987; Kağıtçıbaşı, 1982; Kağıtçıbaşı ve Ataca 2005) birçok çalışma, ailenin sosyoekonomik düzeyi ile ana babanın sosyalleştirme hedefleri ve ana babalık davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla araştırma bulgusu orta ve üstü ekonomik düzeye sahip araştırma örneklemindeki ana babaların her iki cinsiyetteki ergenlere benzer sosyal girişkenlik alanları sağladığına işaret etmektedir.

Araştırmada hem kişilerarası iletişime katılımı (Okuldaki tiyatro, drama ya da bando gibi etkinliklere aktif olarak katılım.) hem de sosyal gruba katılımı (Arkadaşlarıma sevgi ve yakınlık gösteririm.) ana babadan algılanan psikolojik kontrolün negatif, kendini belirleme düzeyinin pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Yetişkinlerle ilişkilere katılımı (Öğretmenlerimle ve okulda çalışanlarla rahatça şakalaşırım.) ise sadece yaş ve anne eğitim durumunun pozitif yönde yordadığı

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

görülmüştür. Psikolojik kontrol yapısı gereği, çocuğun benliğini hedef almakta onun özerklik geliştirmesine müdahale eden ve kendini ifade etmesini engelleyen ebeveynlik girişim ve uygulamaları olarak kavramlaştırılmaktadır (Barber ve Harmon, 2002; Smetana ve Daddis, 2002). Ergenler buldukları dönemin özelliği gereği daha fazla arkadaşlık ilişkisi içinde olma ve yetişkinlerle iletişimden kaçınma eğiliminde olabilirler. Dolayısıyla psikolojik kontrol ergenlerin hassas oldukları arkadaşlık ve özerklikle gibi konularda daha olumsuz bir ebeveynlik uygulaması olabilir. Psikolojik kontrolün yetişkinlerle ilişkilere katılımla ilişkili olmaması ergen için önemsiz olabilecek bu alandaki ana babanın müdahalesini ergenin benliğine bir müdahale olarak algılamadığına işaret etmektedir. Ergenin kendini belirlemesinin kişilerarası iletişime katılımı ve sosyal gruba katılımı ile olumlu yönde ilişkili olması şaşırtıcı değildir. Elde edilen bulgu kendini belirleme düzeyinin ergenlerin sosyal işlevselliğini artırdığı yönündeki bulguları desteklemektedir (Ryan ve Deci, 2000).

Aracı rol sonuçları incelendiğinde ana babadan algılanan psikolojik kontrol ile kişilerarası ilişkilere katılım ve sosyal gruba katılım arasındaki ilişkiye kendini belirleme düzeyinin aracılık ettiği bulunmuştur. Sonuçta psikolojik kontrolün hem doğrudan yani ergenin benliğine müdahale ederek hem de kendini belirleme düzeyini azaltarak kişilerarası iletişime katılımı ve sosyal gruba katılımı azalttığı gösterilmiştir. Ülkemizde daha önce yapılan ergenlerle yapılan araştırmalarda da psikolojik kontrolün benliği olumsuz etkilediği ve bu yolla sosyal gelişimi olumsuz etkilediği gösterilmiştir (Kındap ve ark., 2008; Kındap, 2011). Bu araştırma sonuçları psikolojik kontrolün hem doğrudan hem de benlik üzerinden ergenlerin sosyal gelişimini olumsuz etkilediğini bir kez daha farklı bir örneklem üzerinde ortaya koymuştur. Ancak araştırma bazı sınırlılıkları da barındırmaktadır. Araştırmanın ilk sınırlılığı verilerin tek bir kaynaktan (sadece ergenlerden) toplanmış olmasıdır. Daha sonraki çalışmalarda lise öğrencileri ve ebeveynleriyle yapılacak olan araştırmalarla desteklenebilir. Diğer bir sınırlılık ise ebeveyn eğitim düzeyinin yüksek olmasıdır. İleriki araştırmalarda ebeveyn eğitim düzeyinin ebeveynlik uygulamalarındaki düzenleyici etkisinin incelenmesi faydalı olacaktır. Araştırmada ebeveyn psikolojik kontrolünün belirlenmesinde yalnızca katılımcılara kendini bildirim türünde ölçekler uygulanmıştır. Söz konusu ölçme araçlarının Türkiye’de bu konuda yapılacak çalışmalar için oldukça elverişli ve kapsamlı olduğu saptanmakla birlikte, özellikle ebeveyn psikolojik kontrolünü belirlemede akran ve ebeveyn bildirimine dayalı ölçeklerden de yararlanılması ya da bireysel görüşme ve gözlem gibi paralel yöntemlerin kullanılması daha ayrıntılı bilgi sağlayabilir. Araştırmada elde edilen ilişkiler tek yönlüdür ve korelasyonel bir araştırmanın ürünüdür. İleriki araştırmalarda neden sonuç ilişkisi elde edebilmek için boylamsal araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

KAYNAKÇA

- Amato, P. R. (1989). Family processes and the competence of adolescents and primary school children. *Journal of Youth and Adolescence*, 18(1), 39-53.
- Assor, A., Roth, G., & Deci, E. L. (2004). The emotional costs of parents' conditional regard: A self determination theory analysis. *Journal of Personality*, 72, 47-88.
- Ateş, B. (2013). İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin atılganlık puanlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1).
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 3296-3319.
- Barber, B. K. ve Erickson, L. D. (2001). Adolescent social initiative: Antecedents in the ecology of social connections. *Journal of Adolescent Research*, 16, 326.
- Barber, B. K. ve Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of early adolescents and adolescents. In B. K. Barber (Ed.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* (pp. 15-10). Washington, DC: American Psychological Association Press.
- Barber, B. K., Olsen, J. ve Shagle, S. (1994). Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalizing and externalizing behaviors. *Child Development*, 65, 1120-1136.
- Barber, B. K., Stolz, H. E. ve Olsen, J. A. (2005b). Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, culture, and method. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70(282), 1-137.
- Barber, B. K., Xia, M., Olsen, J. A., Mcneely, C. A. ve Bose, K. (2012). Feeling disrespected by parents: Refining the measurement and understanding of psychological control. *Journal of Adolescence*, 35, 273-287.
- Bartle-Haring, S., ve Sabatelli, R. M. (1997). Emotional reactivity toward parents and interpersonal competence: Differences across gender and type of relationship. *Journal of Youth and Adolescence*, 26(4), 399-413.
- Baumeister, R. ve Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.
- Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth & Society*, 9(3), 239-276.
- Chung, H. ve Elias, M. (1996). Patterns of adolescent involvement in problem behaviors: Relationship to self-efficacy, social competence and life events. *American Journal Of Community Psychology*, 24(6), 771-784.

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

- Conger, K. J., Conger, R. D. ve Scaramella, L. V. (1997). Parents, siblings, psychological control, and adolescent adjustment. *Journal of Adolescent Research, 12*, 113-138.
- Conger, R. D., Patterson, G. R. ve Ge, X. (1995). It takes two to replicate: A mediational model for the impact of parents' stress on adolescent adjustment. *Child Development, 66*, 80-97.
- Coopersmith, (1967). The antecedents of self-esteem.
- Crocenkenberg, Jackson, S. ve Langrock, A.M. (1996). Autonomy and goal attainment: Parenting, gender and children's social competence. *New Directions for Child Development, 73*, 41-55.
- Çok, F. ve Akfirat, N. (2010, May) Political and social participation of young people: Does being immigrant matter? Paper presented at Invited symposium on civic and political participation symposium by P. Noack and F. Çok, XII. EARA Confererance, Vilnius, Litvania.
- Deci, E. L. (1975). *Intrinsic motivation*. New York: Plenum.
- Deci, E. L., Eghrari, H., Patrick, B. C. ve & Leone, D. R. (1994). Facilitating internalization: The self-determination theory perspective. *Journal of Personality, 62*, 119-142.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry, 11*(4), 227-268.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1991). A motivational approach to self: Integration in personality. In R. Dienstbier (Ed.), *Nebraska symposium on motivation: Vol. 38 Perspectives on motivation*, (pp. 237-288). Lincoln, NE: University Of Nebraska Press.
- Erdoğan, Ö. ve Uçukoğlu, H. (2011). *Kastamonu Eğitim Dergisi, 19*, 51-72.
- Finger, J. ve Silverman, M. (1966). Changes in academic performance in the junior high school. *Personnel and Guidance Journal, 45*, 157-164.
- Fuligni, A. J. ve Eccles, J. S. (1993). Perceived parentchild relationships and early adolescents' orientation toward peers. *Developmental Psychology, 29*(4), 622-632.
- Goldstein, S. E., Davis-Kean, P. E. ve Eccles, J. S. (2005). Parents, peers, and problem behavior: A longitudinal investigation of the impact of relationship perceptions and characteristics on the development of adolescent problem behavior. *Developmental Psychology, 41*(2), 401-413.

İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

- Görüş Y. (1999). *Bir grup lise öğrencisinin atılganlık düzeyi ile stresle başa çıkma yolları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Grolnick, W. S., Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1997). Internalization within the family: The self-determination theory perspective. In J. E. Grusec & L. Kuczynski (Eds.), *Parenting and children's internalization of values: A handbook of contemporary theory* (pp. 78-99). London: Wiley.
- Grolnick, W. S. ve Ryan, R. M. (1989). Parent styles associated with children's selfregulation and competence in school. *Journal of Educational Psychology, 81*, 143-154.
- Hart, B. ve Risley, T. R. (1995). *Meaningful differences in the everyday experience of young American children*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing.
- Harwood, R. L., Schoelmerich, A., Ventura-Cook, E., Schulze P. A ve Wilson, S. P. (1996). Culture and class influences on Anglo and Puerto Rican mothers' beliefs regarding long-term socialization goals and child behavior. *Child Development, 67*.
- İmamoğlu, E. O. (1987). An interdependence model of human development. In Ç. Kağıtçıbaşı (Ed.), *Growth and progress in cross-cultural psychology* (pp.138-145). Lisse, Holland: Swets and Zeitlinger. 2446-2461.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1982). Old age security value of children: Cross-national socioeconomic evidence. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 13*, 29-42.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1991). *İnsan, Aile, Kültür* (s. 49-54). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Ataca, B. (2005). Value of children and family change: A three decade portrait from Turkey. *Applied Psychology: International Review, 54*, 317-337
- Karavasilis, L., Doyle, A. B. ve Markiewicz, D. (2003). Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *International Journal of Behavioral Development, 27*, 153-164.
- Kart-Ersoy, M. ve Güldü, Ö. (2008). *Özerk benlik yönetimi ölçeği: Uyarlama çalışması*. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 41(2)*, 187-207.

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

- Kelly, M. L., Sanchez-Hucles, J. ve Walker, R. (1993). Correlates of disciplinary practices in working- to middle-class African- American mothers. *Merrill-Palmer Quarterly*, 39, 252-264.
- Kındap, Y. (2011). *Kendini belirleme kuramı temelinde ergenlikte destekleyici ebeveynlik, akademik ve sosyal uyum ve kendini belirleme düzeyi arasındaki ilişkilerin boylamsal olarak incelenmesi*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kındap, Y. ve Sayıl, M. (2012). Ebeveyn Kontrolü ve Ergenin Sosyal İşlevselliği Arasındaki Bağlantıda İlişkisel Saldırganlığın Aracı Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27 (70), 119-132.
- Lapsley, D. K., Rice, K. G. ve FitzGerald, D. P. (1990). Adolescent adjustment, identity and adjustment to college: Implications for the continuity of adaptation hypothesis. *Journal of Counseling Development*, 68, 561-565.
- Levendosky, A. A., Okun, A. ve Parker, J. G. (1995). Depression and maltreatmentas predictors of social competence and social problem-solving skills in school-age children. *Child Abuse & Neglect*, 19(10), 1183-1195.
- Luster, T., Rhoades, K., ve Haas, B. E. (1989). The relation between parental values and parenting behavior: A test of the Kohn hypothesis. *Journal of Marriage and the Family*, 51(1), 139-147.
- Levenson, R.W. ve Gottman,J.M.(1978).Toward the assessment of social competence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 46, 453-462.
- Luthar, S. S. (1995). Social competence in the school setting: Prospective cross-domain associations among inner-city teens. *Child Development*, 66, 416-429.
- Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of family: Parent-child interaction. In P. H. Mussen (Series Ed.) & E. M. Hetherington (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development*. (4th ed., pp. 1-101). New York: John Wiley & Sons.
- McGhee, R. ve Williams, S. (1991). Social competence in adolescence: Preliminary findings form a longitudinal study of New Zealand 15-year-olds. *Psychiatry*, 54, 281-291.
- McLeod, J. D. ve Shanahan, M. J. (1993). Poverty and children's distress. *American Sociological Review*, 58, 351-366.

İlköğretimin İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

- McLoyd, V. C. (1990). The impact of economic hardship on black families and children: Psychological distress, parenting, and socioemotional development. *Child Development, 61*, 311-346.
- O'Connor, T.G., Hetherington, E.M. ve Clingempeel, W.G. (1997). Systems and bidirectional influences in families. *Journal of Social and Personal Relationships, 14*(4), 491-504.
- Pandina, R. J., Labouvie, E. W., Johnson, V. ve Raskin White, H. (1990). The relationship between alcohol and marijuana use and competence in adolescence. *Journal of Health & Social Policy, 1*(3), 89-108.
- Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Criss, M. M. (2001). Antecedents and behavior problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Development, 72*, 583-598.
- Rogers, K. N., Buchanan, C. M. ve Winchell M. E. (2003). Psychological control during early adolescence: Links to adjustment in differing parent/adolescent dyads. *Journal of Early Adolescence, 23*(4), 349-383.
- Rollins, B. C. ve Thomas, D. L. (1979). Parental support, power, and control techniques in the socialization of children. In W.R. Burr, R. Hill, F.I.N ye, & I.L. Reiss (Eds.), *Contemporary theories about the family: Vol. 1. Research based theories* (pp. 317-364). New York: Free Press.
- Ryan, R. M. (1995). Psychological needs and the facilitation of integrative processes. *Journal of Personality, 63*, 397-427.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist, 55*(1), 68-78.
- Ryan, R. M., Deci, E. L. ve Grolnick, W. S. (1995). Autonomy, relatedness, and the self: Their relation to development and psychopathology. In D. Cicchetti & D. J. Cohen (Eds.), *Developmental psychopathology: Theory and methods* (pp. 618-655). New York: Wiley.
- Sayıl, M. ve Kındap, Y. (2010). Ergenin anne babadan algıladığı psikolojik kontrol: Psikolojik kontrol ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Yazıları, 13*(25), 62-71.
- Sayıl, M., Kumru, A., Bayraktar, F., Kındap, Y. ve Özdikmenli-Demir, G. (2008). Çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde sosyal ilişkilerin niteliği ve karakter oluşumuyla ilişkisi. (Proje No: 105K029). TÜBİTAK - SOBAG.
- Scheier, L. M. ve Botvin, G. J. (1998). Relations of social skills, personal competence and adolescent alcohol use: A developmental exploratory study. *Journal of Early Adolescence, 18*(1), 77-114.

İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Ana-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrolün Kendini Belirleme Düzeyi Ve Sosyal Girişkenlikle İlişkisi

- Schneider, B.H. ve Younger, A. J. (1996). Adolescent-parent attachment and adolescents' relations with their peers: A closer look. *Youth & Society*, 28(1), 95-108.
- Shek, D. T. L. (2007). A longitudinal study of perceived differences in parental control and parent-child relational qualities in Chinese adolescents in Hong Kong. *Journal of Adolescent Research*, 22(2), 156-188.
- Sheldon, K. M. ve Deci, E. (1996). *The Self-Determination Scale*. Unpublished manuscript, University of Rochester.
- Smetana, J. G. ve Daddis, C. (2002). Domain-specific antecedents of psychological control and parental monitoring: The role of parenting beliefs and practices. *Child Development*, 73, 563-580.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Luyten, P., Duriez, B. ve Goossens, L. (2005). Maladaptive perfectionistic self-representations: The mediational link between psychological control and adjustment. *Personality and Individual Differences*, 38, 487-498.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Duriez, B. ve Goossens, L. (2006a). In search of the sources of psychologically controlling parenting: The role of parental separation anxiety and parental maladaptive perfectionism. *Journal of Research on Adolescence*, 16, 539-59.
- Tudge, J., Hogan, D., Lee, S., Tammeveski, P., Meltsas, M., Kulakova, N., Snezhkova, I. ve Putnam, S. (1999). Cultural heterogeneity: Parental values and beliefs and their preschoolers' activities in the United States, South Korea, Russia, and Estonia. A. Göncü, (Ed.), *Children's engagement in the world* içinde (62-96). New York: Cambridge University Press.
- Youniss, J. (1983). Piaget and the self constituted through relations. In W.F. Overton (Ed.), *The relationship between social and cognitive development* (pp. 201-227). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Weinfield, N.S., Ogawa, J.R. ve Sroufe, L.A. (1997). Early attachment as a pathway to adolescent peer competence. *Journal of Research on Adolescence*, 7(3), 241-265.